

EHK OSN

MIPAA/RIS +20

20 let činnosti směřující k vytvoření
společnosti pro všechny věkové kategorie
v regionu EHK OSN

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

EVROPSKÁ HOSPODÁŘSKÁ KOMISE OSN

MIPAA/RIS +20

20 let činnosti směřující k vytvoření společnosti
pro všechny věkové kategorie v regionu EHK
OSN

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Ženeva, 2022

Tato práce je dostupná v režimu otevřeného přístupu v souladu s licencí Creative Commons vytvořenou pro mezinárodní organizace, která je k dispozici na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo/>

Vydavatelé musí ze svého vydání odstranit znak OSN a vytvořit nový design obálky. Překlady musí být opatřeny následujícím prohlášením o vyloučení odpovědnosti: „Toto dílo je neoficiálním překladem, za který vydavatel přebírá plnou odpovědnost.“ Vydavatelé by měli zaslat soubor se svým vydáním e-mailem na adresu permissions@un.org.

Zjištění, interpretace a závěry zde uvedené jsou názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Organizace spojených národů, jejích úředníků nebo členských států.

Fotokopie a reprodukce výňatků jsou povoleny s uvedením příslušných údajů.

Tato publikace je vydána pouze v angličtině.

Publikace OSN vydaná Evropskou hospodářskou komisí OSN.

Obsah

Seznam grafů	iv
Úvod	1
Stárnutí populace v regionu EHK OSN	2
Regionální implementační strategie UNECE pro MIPAA.....	6
Mainstreaming stárnutí	7
Aktivní a zdravé stárnutí	9
Lidská práva starších lidí	13
Důstojné stárnutí	15
Solidarita a rovnost mezi generacemi	19
Genderrová rovnost ve stárnoucích společnostech	21
Dosažení souladu s demografickými změnami.....	23
Regionální konference EHK OSN o stárnutí	26
Z Berlína do Říma - 20 let regionální spolupráce v oblasti stárnutí	27
Stručné informace o politice EHK OSN k stárnutí	28
Výhled	29
Závěrečné poznámky.....	30

Seznam obrázků

Obrázek 1	Struktura populace regionu EHK OSN, 2000 a 2020	2
Obrázek 2	Celková míra plodnosti v zemích EHK OSN, 2000 a 2020	3
Obrázek 3	Úmrtnost dospělých v zemích EHK OSN, 2000 a 2020	4
Obrázek 4	Střední délka života a naděje dožití ve zdraví ve věku 60 let, 2000 a 2020	5
Obrázek 5	Strategie stárnutí	7
Obrázek 6	Změna v dobrovolnictví 2007-2022	11
Obrázek 7	Změna v rodinné péči 2007-2016	11
Obrázek 8	Strategie demence	16
Obrázek 9	Rozdíly v odměňování mezi muži a ženami 2010-2020	22
Obrázek 10	Rozdíl v důchodech mezi muži a ženami 2010–2019	22
Obrázek 11	Míra zaměstnanosti v roce 2000, 2010 a 2020 v regionu EHK OSN	24

Úvod

Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí (dále jen „plán MIPAA“), přijatý na druhém světovém shromáždění o problematice stárnutí v dubnu 2002, stanovil komplexní a odvážný program pro politiky související se stárnutím ve 21. století.

Regionální prováděcí strategie EHK OSN pro MIPAA (dále jen „strategie MIPAA/RIS“), přijatá v Berlíně téhož roku, vypracovala plán pro vytvoření „společnosti pro všechny věkové kategorie“ v regionu.

Strategie MIPAA/RIS vyzvala státní aktéry, občanskou společnost a výzkumnou komunitu, aby změnilí způsob uvažování o starších osobách a problematice stárnutí v regionu EHK OSN a přijali společná opatření ke zlepšení situace starších osob a připravili se na stárnutí populace.

Realizace Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí (MIPAA) probíhala v posledních dvou desetiletích v kontextu hlubokých sociálních, ekonomických, environmentálních a technologických změn.

Finanční krize v letech 2007–2008, bezpečnostní hrozby a ozbrojené konflikty, zvýšené globální migrační toky a pandemie COVID-19 od roku 2020 – to vše mělo dalekosáhlé dopady na ekonomiku, zaměstnanost, systémy zdravotní a sociální péče, sociální solidaritu a soudržnost v regionu. Rovněž dopady těchto krizí a zotavení z nich jsou v jednotlivých zemích nadále nerovnoměrné.

Digitalizace za posledních 20 let změnila hospodářský a společenský život v celém regionu a přinesla nové příležitosti i výzvy

pro přizpůsobení společnosti stárnutí populace.

Kolektivní povědomí o změně klimatu, zhoršování životního prostředí a zvýšené četnosti přírodních katastrof vzrostlo. Starší osoby jsou v mimořádných situacích obzvláště ohroženy, jak bolestně ukázaly nedávné zkušenosti s celosvětovou pandemií COVID-19 a ozbrojeným konfliktem na Ukrajině. S tím, jak se region přizpůsobuje těmto novým skutečnostem, je stále zřetelnější význam začleňování problematiky stárnutí do všech oblastí politiky, stejně jako nutnost splnit závazek Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 „nenechat nikoho pozadu“.

Tato zpráva, vydaná u příležitosti dvacetiletého milníku v provádění strategie MIPAA/RIS, poukazuje na pokrok ve vývoji politiky a na změny ve způsobu, jakým se stárnoucí společnosti přizpůsobují demografickým změnám. Poskytuje přehled o široké škále opatření, kterými země v regionu připravují cestu ke společnosti pro všechny věkové kategorie a usilují o budoucnost, v níž každý člověk, mladý i starý, může plně přispívat k sociálnímu a hospodářskému rozvoji, sociální soudržnosti a míru a mít z nich prospěch.

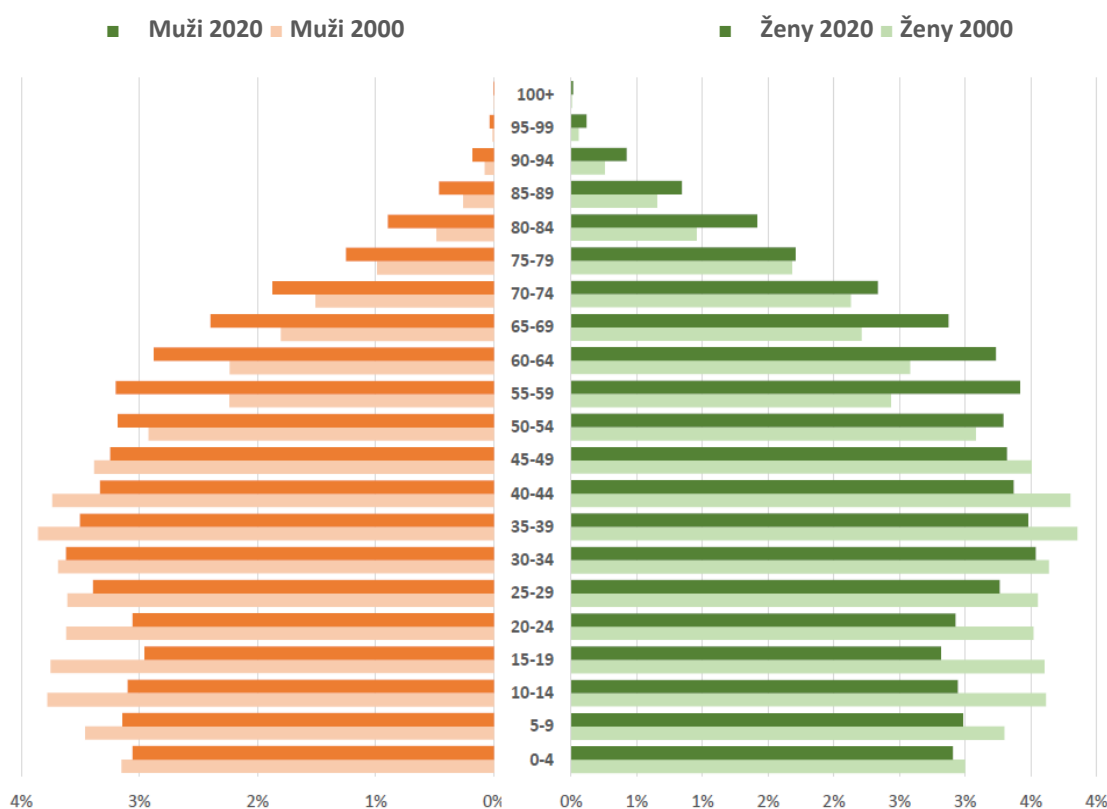
Stárnutí populace v regionu EHK OSN

Od přijetí strategie MIPAA/RIS v roce 2002 pokračuje v regionu trend stárnutí populace. Zesílil ve východoevropských zemích, kde byl dopad nízké porodnosti a rostoucí délky života umocněn rostoucím odlivem obyvatelstva v produktivním věku. Mezinárodní migrační toky měly naopak zmírňující dopad na tempo demografického stárnutí v řadě západoevropských zemí. Podíl osob ve věku 65 let a starších v regionu vzrostl z přibližně 1 ku 8 (13,1 %) v roce 2000

na 1 ku 6 (16,8 % v roce 2020) a předpokládá se, že do roku 2050 dosáhne poměru 1 ku 4 (24,5 %). Věková skupina osob starších 80 let roste nejrychleji z 2,8 % v roce 2000 na 4,4 % v roce 2020 a očekává se, že se do roku 2050 téměř zdvojnásobí na 8,7 %. Ve starších věkových skupinách převažují ženy, které se dožívají vyššího věku než muži, jejichž střední délka života zůstává nižší. V současné době tvoří ženy v regionu EHK OSN 58 % populace ve věku 65 let a více.

Obrázek 1

Struktura obyvatelstva v regionu EHK OSN, 2000 a 2020

Zdroj: Organizace spojených národů, Oddělení pro hospodářské a sociální záležitosti, Populační oddělení. Výhledy světové populace: Revize 2019. Odhady.

Posun ve věkové struktuře

Jak ukazuje populační pyramida pro region EHK OSN, podíl osob ve věkové skupině 50 a více let v posledních 20 letech rostl, zatímco podíl osob mladších 50 let klesal. Do roku 2023 bude počet obyvatel starších 65 let převyšovat počet dětí mladších 15 let.

Zvyšující se průměrný věk

Průměrný věk v regionu EHK OSN se zvýšil o 4 roky z 35,5 let v roce 2000 na 39,5 let v roce 2020. Do roku 2050 se předpokládá další zvýšení na 43,9 roku.

Poměr počtu osob ve stáří k počtu osob v produktivním věku

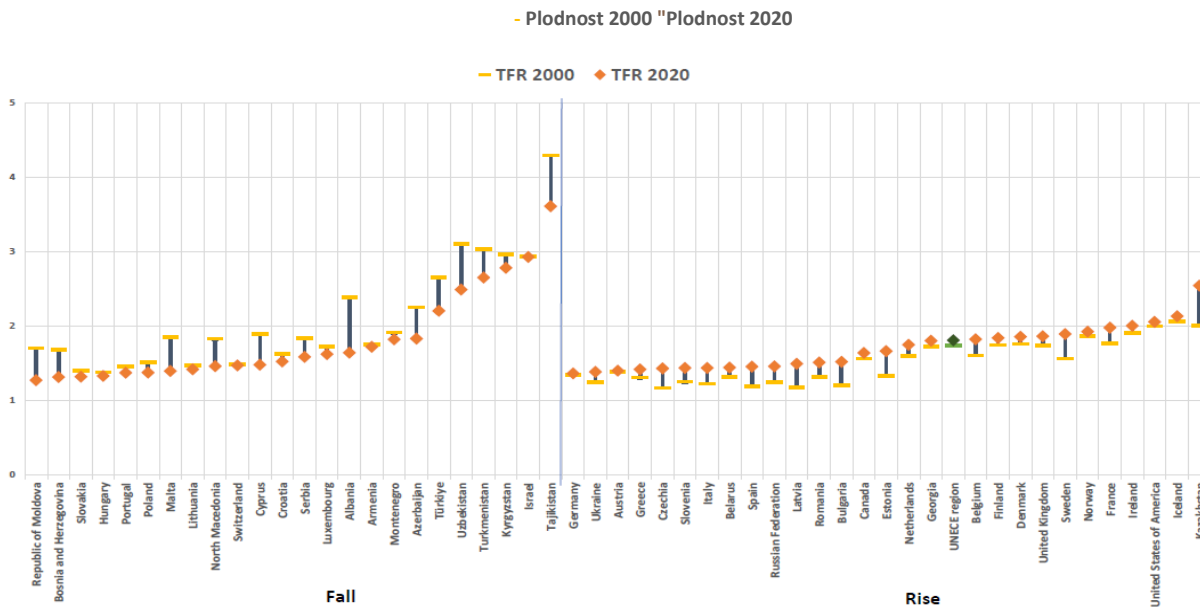
Zatímco v roce 2000 připadalo na jednu osobu ve věku 65 let a více 5 osob v produktivním věku (15–64 let), v roce 2020 to byly méně než 4 osoby (3,9). Projekce obyvatelstva odhadují, že do

roku 2050 budou v regionu EHK OSN na každou osobu ve věku 65 a více let připadat v průměru méně než 3 (2,4) osoby v produktivním věku.

Nízká plodnost

Úhrnná plodnost se za posledních 20 let mírně zvýšila, a to z 1,7 na 1,79 v letech 2000–2020. Ve většině zemí regionu EHK OSN je stále pod hranicí obnovy populace (2,1 dítěte na ženu). Pouze Izrael, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán měly v roce 2020 úhrnnou plodnost nad hranicí obnovy populace. Zatímco přibližně v polovině zemí došlo v průběhu času k mírnému nárůstu plodnosti, výrazný pokles úhrnné plodnosti byl zaznamenán v Albánii, Ázerbájdžánu, Bosně a Hercegovině, na Maltě, v Moldavsku, Tádžikistánu, Turecku a Uzbekistánu.

Obrázek 2
Úhrnná plodnost v zemích EHK OSN, 2000 a 2020

Zdroj: Organizace spojených národů, Oddělení pro hospodářské a sociální záležitosti, Populační oddělení. Výhledy světové populace: Revize 2019. Odhady.

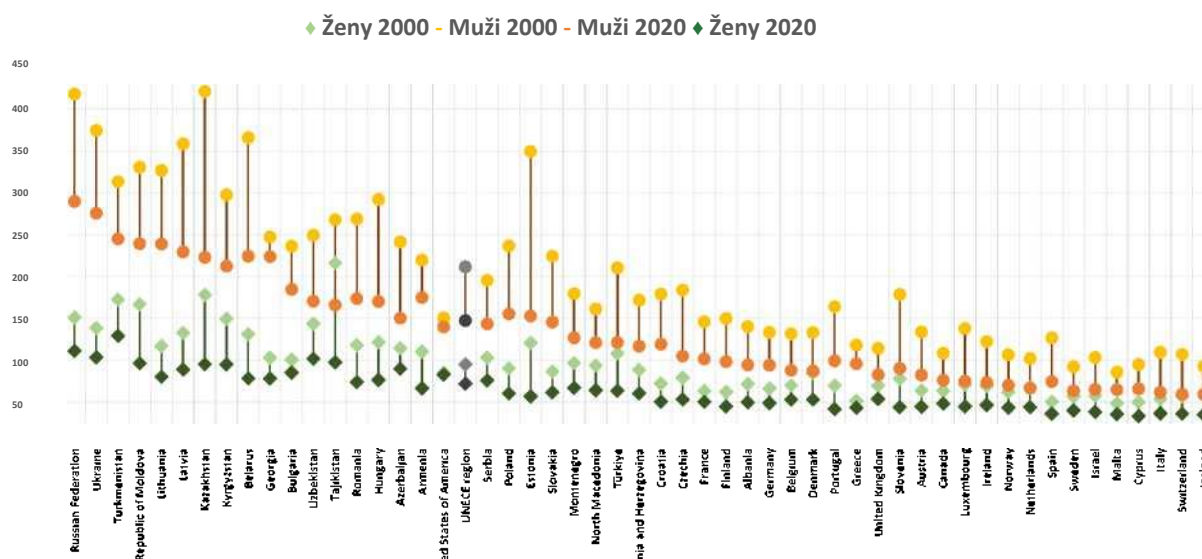
Snížení úmrtnosti dospělých

Úmrtnost dospělých v celém regionu nadále klesá, a to jak u mužů, tak u žen. Významný pokrok v délce života byl zaznamenán u mužů, což přispělo ke snížení rozdílů v

úmrtnosti (a střední délce života) mezi muži a ženami v průběhu času. Mezi země, které zaznamenaly největší pokles úmrtnosti dospělých, patří Bělorusko, Estonsko, Kazachstán, Lotyšsko, Ruská federace a Slovinsko.

Obrázek 3

Úmrtnost dospělých v zemích EHK OSN, 2000 a 2020

Zdroj: Organizace spojených národů, Oddělení pro hospodářské a sociální záležitosti, Populační oddělení. *Výhledy světové populace: Revize 2019. Odhady.*

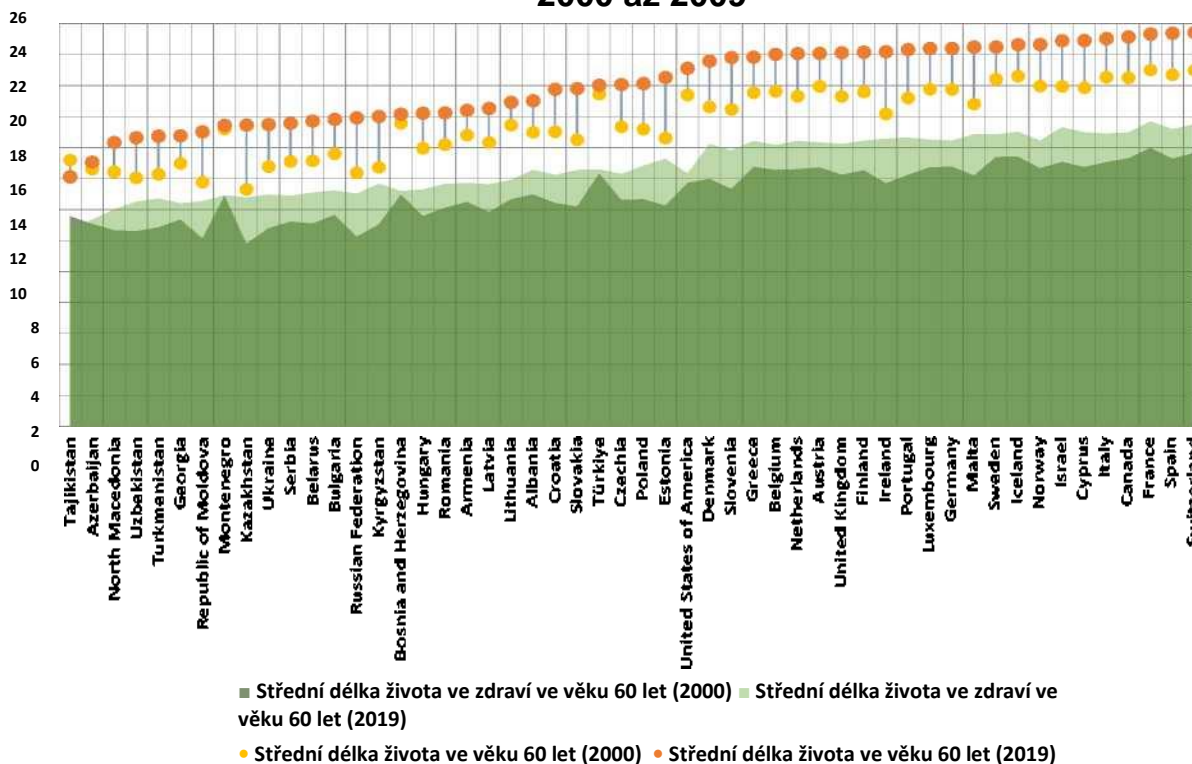
Dlouhověkost a roky života ve zdraví

V celém regionu došlo mezi lety 2000 a 2019 k prodloužení střední délky života i střední délky života ve zdraví ve věku 60 let, s výjimkou Tádžikistánu. V regionu dosáhla průměrná délka života ve věku 60 let 21,1 roku u mužů a 24,5 roku u žen (od roku 2000 se zvýšila o 2,8 roku u mužů a 2,4 roku u žen). Střední délka života ve zdraví ve věku 60 let činila v roce 2019 16 let u mužů a 18,1

roku u žen, což představuje nárůst o 1,9 roku života ve zdraví u mužů a 1,5 roku u žen od roku 2000. Nejvyššího prodloužení střední délky života ve zdraví ve věku 60 let bylo dosaženo v Estonsku, Kazachstánu, Irsku a Ruské federaci. V roce 2019 mohou starší osoby v celém regionu očekávat v průměru 5,8 roku špatného zdravotního stavu, během kterého mohou potřebovat více zdravotních a sociálních služeb, včetně dlouhodobé péče.

Obrázek 4

Střední délka života a střední délka života ve zdraví ve věku 60 let, 2000 až 2009

Zdroj: Úložiště dat Světové zdravotnické organizace „Global Health Observatory“.

Migrace a demografické změny

Mezi lety 2000 a 2020 se počet vnitroeurospských migrantů (migrujících mezi evropskými zeměmi) zvýšil o téměř 13 milionů osob, což mělo významný vliv na demografické změny na úrovni zemí ve východní a jižní části regionu.

V tomto období došlo v 18 zemích regionu k poklesu počtu obyvatel, a to z velké části v důsledku mezinárodní (především vnitroeurospské) migrace.

Počet obyvatel Lotyšska a Litvy se snížil o pětinu, zatímco v Bosně a Hercegovině, Bulharsku, Rumunsku a na Ukrajině byl zaznamenán pokles počtu obyvatel o více než 10 %. Urychlilo to také stárnutí populace, protože velká část mezinárodních migrantů byla v produktivním věku.

Mezinárodní migrace naopak podpořila růst populace a v některých případech zpomalila nebo stabilizovala stárnutí populace v řadě

západoevropských zemí. Podle UNDESA World Population Prospects zaznamenaly Kypr, Irsko, Lucembursko, Norsko a Švýcarsko od roku 2000 nárůst počtu obyvatel o 20 až 40 %. V Severní Americe a ve většině zemí západní Evropy se počet obyvatel narozených v zahraničí pohybuje nad 10 % a v některých zemích je výrazně vyšší. Různorodost migrantů, včetně jak vysoce kvalifikovaných, tak i nízko kvalifikovaných pracovníků, studentů a důchodců, kteří přicházejí s různým kulturním a vzdělanostním zázemím, má také vliv na heterogenitu starších skupin obyvatelstva v průběhu jejich stárnutí.

Stárnutí populace je realitou, které se země musí přizpůsobit. Plán MIPAA a jeho regionální prováděcí strategie (RIS/MIPAA) pro region EHK OSN určily cestu k důležitým politickým úpravám v uplynulých 20 letech.

Provádění v regionech

Strategie pro plán MIPAA

Začleňování stárnutí do všech oblastí politiky s cílem uvést společnost a ekonomiku do souladu s demografickými změnami a vytvořit společnost pro všechny věkové kategorie

Zajištění plné integrace a účasti starších osob ve společnosti

Podpora spravedlivého a udržitelného hospodářského růstu v reakci na stárnutí populace

Přizpůsobení systémů sociální ochrany demografickým změnám a jejich sociálním a ekonomickým důsledkům

Umožnění trhům práce reagovat na ekonomické a sociální důsledky stárnutí populace

Podpora celoživotního učení s cílem přizpůsobit vzdělávací systém měnícím se ekonomickým, sociálním a demografickým podmínkám

Snaha o zajištění kvality života v každém věku a zachování nezávislého života včetně zdraví a blahobytu

Uplatňování genderového přístupu ve stárnoucí společnosti

Podpora rodiny, které poskytují péči starším lidem, a podpora mezigenerační a vnitrogenerační solidarity mezi jejich členy

Podpora provádění regionální prováděcí strategie a navazujících opatření prostřednictvím regionální spolupráce"

Začleňování stárnutí do politik

Stárnutí ovlivňuje téměř všechny oblasti života společnosti. Přizpůsobení se stárnutí populace a vytvoření společnosti pro všechny věkové kategorie vyžaduje systematické začlenění problematiky stárnutí do všech oblastí politiky na všech úrovních.

Plán MIPAA vyzval k začlenění problematiky stárnutí do širších politických programů v oblasti sociálního a hospodářského rozvoje a lidských práv. V regionální prováděcí strategii se země EHK OSN zavázaly zohlednit problematiku stárnutí s cílem zajistit „genderově citlivé a na důkazech založené koordinované a integrované politiky, které uvedou společnosti a ekonomiky do souladu s demografickými změnami“.

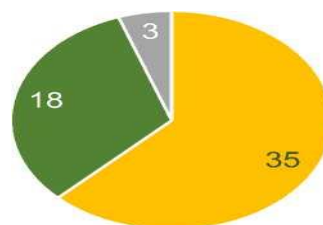
Za posledních 20 let bylo dosaženo významného pokroku v rozvoji vnitrostátních politik a institucionálních struktur a mechanismů, které reagují na stárnutí populace a lépe zohledňují potřeby starších osob při tvorbě vnitrostátních a místních politik.

Národní strategie pro stárnutí

Od přijetí strategie MIPAA/RIS vypracovala většina zemí EHK OSN národní meziodvětvové strategie stárnutí s cílem realizovat politické priority strategie MIPAA/RIS.¹ V některých zemích, například v Belgii, Kanadě a Itálii, byly regionální politiky stárnutí vypracovány za neexistence národních rámců. Tyto politiky poskytují strategické směry pro politická opatření v oblasti zdravotnictví a péče, sociálního zabezpečení, trhu práce, vzdělávání, informací, sociálních služeb a pomoci, bydlení, dopravy a mezigeneračních vztahů.

Obrázek 5
Strategie pro stárnutí 35

Od roku 2002 vypracovalo národní strategie stárnutí 35 zemí

- národní strategie týkající se stárnutí nebo starších osob
- nebyla hlášena žádná strategie pro stárnutí
- regionální politiky pro stárnutí

Zdroj: Národní hlášení v plánu MIPAA 2007–2022

Cestovní mapy pro začleňování stárnutí do politik

Arménie, Bělorusko, Gruzie a Moldavská republika vypracovaly s podporou EHK OSN pro jednotlivé kraje cestovní mapy pro začleňování problematiky stárnutí, aby sladily rozvoj národních strategií stárnutí s politickými cíli strategie MIPAA/RIS. Pokyny EHK OSN pro začleňování problematiky stárnutí vydané v roce 2021 poskytují další podporu při vytváření nebo zlepšování strategických rámců pro začleňování problematiky stárnutí do politik.

Správa

Ve většině zemí spravují portfolio stárnutí specializované útvary pro problematiku stárnutí v rámci ministerstev odpovědných za zdravotnictví nebo sociální věci. Koordinují vývoj a dohlížejí na provádění politik souvisejících se stárnutím. Několik zemí jmenovalo ministry, kteří se zabývají otázkami souvisejícími se stárnutím.

Například Kanada poprvé jmenovala ministra pro seniory v roce 2011 a Malta v roce 2020 vytvořila specializované ministerstvo pro seniory a aktivní stárnutí.

Koordinační mechanismy

Několik zemí v regionu, včetně Arménie, Rakouska, Bulharska, Kanady, Česka, Francie, Finska, Slovenska a Španělska, vytvořilo meziinstitucionální koordinační mechanismy, jako jsou meziřesortní rady, výbory nebo pracovní skupiny, které podporují rozvoj, koordinaci a provádění politik souvisejících se stárnutím a usnadňují zapojení zúčastněných stran.

Data a výzkum

Země EHK OSN vyvinuly od roku 2002 značné úsilí o posílení podkladů pro politiky stárnutí prostřednictvím sběru a analýzy údajů týkajících se stárnutí a údajů členěných podle věku, včetně demografických prognóz na národní a místní úrovni, které umožňují dlouhodobější sledování populační dynamiky. Byl posílen akademický výzkum v oblasti stárnutí, včetně gerontologie a geriatry.

V některých oblastech stále přetrvávají nedostatky v údajích, například v oblasti zneužívání starších osob, a výzkum týkající se stárnutí a rozdělení údajů podle věkových skupin zůstává klíčovou prioritou pro tvorbu politiky na základě důkazů a dlouhodobé plánování.

Analýza podle věku

Analýza podle věku, jako je posouzení dopadu nové politiky na různé věkové skupiny, včetně starších osob, je důležitým nástrojem pro začleňování problematiky stárnutí. Některé země, například Kanada, Estonsko, Francie a Německo, začaly zvažovat dopady nových zákonů na starší osoby prostřednictvím hodnocení dopadů právních předpisů.

Zapojení zúčastněných stran

Smysluplná účast všech zainteresovaných

stran², zahrnující různé generace, je základem dobré správy věcí veřejných a podpory aktivního občanství prostřednictvím politické účasti.

Důležitou roli organizací občanské společnosti ve zlepšování situace starších osob uznává mnoho zemí v regionu. Některé země posílily zastupování zájmů starších osob podporou organizací, které je zastupují nebo jim poskytují důležité služby. Estonsko například poskytuje školení pro organizace na podporu starších lidí v oblasti spolupráce a vytváření sítí, rozvoje politiky, propagace a vztahů s médii.

Přibližně třetina zemí EHK OSN zřídila vícestranné poradní orgány pro otázky stárnutí/starších osob s poradní funkcí pro vládu, jejichž členy jsou starší osoby nebo organizace, které je zastupují. Příkladem je Vysoká rada pro rodinu, děti a stáří ve Francii.

Rady seniorů

Rady seniorů byly zřízeny na národní a nižší než národní úrovni v každé třetí zemi EHK OSN, přičemž některé z nich, například Irsko, zajistily zastoupení starších osob při tvorbě politik jak na národní úrovni, tak ve všech místních orgánech. V Dánsku mají všechny obce ze zákona povinnost zřídit radu seniorů.

Aktivní a zdravé stárnutí

Plán MIPAA podpořil důležitý posun ve vnímání starších osob jako zranitelných, pasivních a závislých na péči k uznání starších osob jako cenných přínosů pro ekonomiku, společnost, komunity a rodiny. Starší lidé mají různé potřeby a silné stránky. Cílem aktivního a zdravého stárnutí je plně využít jejich potenciál tím, že jim umožníme stárnout zdravě, smysluplně přispívat a žít nezávisle.

od řešení zranitelnosti k využití potenciálu

Aktivní stárnutí

Koncept „aktivního stárnutí“, který v roce 2002 vytvořila Světová zdravotnická organizace, se od roku 2012 stal vodítkem pro provádění plánu MIPAA v regionu EHK OSN. Politická opatření v oblasti aktivního stárnutí se zaměřují na podporu zdraví, usnadnění účasti a zajištění bezpečnosti, což lidem umožňuje

„realizovat svůj potenciál pro tělesnou, sociální a duševní pohodu v průběhu celého života a účastnit se společnosti podle svých potřeb, přání a schopností a zároveň jim poskytnout přiměřenou ochranu, bezpečí a péči, když potřebují pomoc“.

Strategie pro aktivní stárnutí

Několik zemí EHK OSN vypracovalo specializované strategie pro aktivní stárnutí. V současné době na nich pracují další země, včetně Lucemburska a Portugalska.

Bulharsko	2019–2030
Estonsko	2013–2020
Kazachstán	2021–2025
Lotyšsko	2016
Malta	2021–2027
Moldavská republika	2018–2021
Rumunsko	2015–2020
Slovensko	2014–2030
Slovinsko	2017

Změna obrazu stárnutí

Plán MIPAA podpořil změnu v pohledu na stárnutí a starší osoby a podpořil pozitivnější přístup ke stáří a starším osobám. Opatření zahrnují zpochybňování věkových stereotypů a zvyšování povědomí prostřednictvím mediálních kampaní. Například v Kazachstánu byli novináři proškoleni o zásadách aktivního stárnutí, právech starších lidí, stereotypech souvisejících s věkem a úloze médií při překonávání ageismu.

Zdravé návyky

Podpora zdraví a prevence nemocí jsou ústředními prvky programů aktivního a zdravého stárnutí. Patří sem podpora zdravých návyků v průběhu celého života, včetně stáří. Opatření se zaměřují na poskytování informací o zdravé výživě, prospěšnosti sportu a pohybu, zdravotních prohlídkách a včasné diagnostice a léčbě vznikajících zdravotních problémů. Například v Bělorusku existují stovky „zdravotních škol pro třetí věk“, které nabízejí starším lidem kurzy zaměřené na různé aspekty léčby nemocí a podpory zdraví.

Celoživotní vzdělávání

Hlavním pilířem aktivního stárnutí je neustálé vzdělávání v průběhu celého života, jehož cílem je udržovat a zvyšovat kvalifikaci potřebnou pro trh práce a držet krok s rychle se měnícím technologickým vývojem. Mezi možnosti vzdělávání ve vyšším věku patří tzv. univerzity třetího věku, které byly zřízeny v několika zemích EHK OSN. Malta zřídila univerzitu čtvrtého věku, která poskytuje vzdělávací programy starším lidem v domovech pro seniory. Mnoho zemí v regionu klade důraz na rozvoj digitálních dovedností a gramotnosti starších osob, aby mohly využívat digitalizaci pro vzdělávání, komunikaci a přístup k informacím a službám a nezůstávaly v digitální éře pozadu.

Oceňování starších pracovníků

Aby se využil potenciál starších osob pro delší zapojení do trhu práce, byla zavedena řada opatření k odstranění překážek zaměstnanosti. V tomto ohledu jsou důležité pracovní postupy přívětivé k rodině a věku, včetně flexibility pro starší pracovníky s pečovatelskými povinnostmi nebo zdravotními problémy, a také možnosti odborné přípravy. Česko například podpořilo rozvoj postupů řízení věkové struktury („age management“). Rakouský program NESTORGOLD a německá demografická síť poskytují podnikům poradenství a podporu při vytváření pracovního prostředí zohledňujícího různé věkové skupiny.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Zdravé a bezpečné pracovní podmínky jsou klíčové pro zajištění schopnosti pracovníků zůstat na trhu práce déle. Řada zemí v této oblasti pokročila. Například Monako přijalo v roce 2017 reformu pracovního lékařství, která umožňuje individuální „zdravotní“ sledování pro každého zaměstnance, což je přínosné pro starší pracovníky.

Stříbrná ekonomika

Starší lidé přispívají k ekonomice jako zaměstnanci, ale také jako podnikatelé a spotřebitelé. Některé země podporují podnikání seniorů tím, že starším lidem nabízejí školení k rozvoji podnikatelských dovedností (například Kazachstán). S rostoucím počtem starších osob se objevily nové trhy se zbožím a službami, které se běžně označují jako „stříbrná ekonomika“. Řada zemí zdůrazňuje význam zapojení starších spotřebitelů do navrhování a vývoje zboží a služeb. Příkladem je označení „Odzkoušeno a schváleno seniory“ ve Francii.

Dobrovolnictví a politická angažovanost

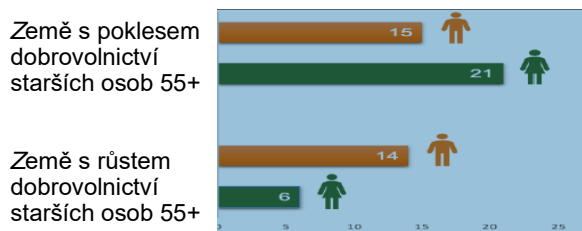
Starší lidé i po odchodu do důchodu nadále věnují svůj čas a dovednosti svým rodinám a komunitám, a to prostřednictvím dobrovolnictví, politické a občanské angažovanosti. Dobrovolnictví mezi staršími lidmi je v celém regionu aktivně podporováno jako prostředek usnadňující zapojení do společnosti. Údaje³ shromážděné v zemích EHK OSN však ukazují, že úroveň formálního dobrovolnictví zůstává poměrně nízká.

Z 34 zemí EHK OSN, pro které jsou k dispozici údaje o formální dobrovolnické činnosti za rok 2016, vykazovalo 21 zemí úroveň dobrovolnické činnosti nižší než 5 % populace ve věku 55 a vyšším, zatímco 7 zemí mělo úroveň dobrovolnické činnosti v rozmezí 10–15 %. V Rakousku, Dánsku, Lucembursku, Nizozemsku a Švédsku se do dobrovolnické činnosti zapojili starší lidé nejméně s mírou účasti mezi 15 a 25 procenty.

Obrázek 6

Změna v dobrovolnictví v letech 2007–2016

Zdroj: Souhrnné zprávy 2007 a 2022, tabulka 7a

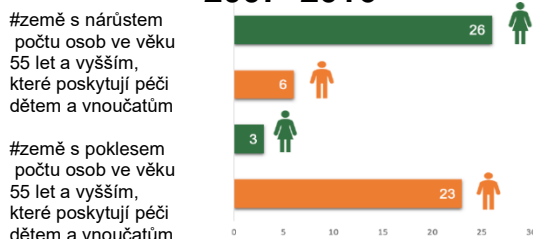
Ve stejném období došlo v 18 z 28 zemí k poklesu podílu mužů ve věku 55 a vyšším zapojených do politického a občanského života, zatímco v 10 zemích byl zaznamenán nárůst. Politická a občanská angažovanost žen se naopak mezi lety 2007 a 2016 zvýšila v 16 zemích, zatímco ve 12 zemích poklesla.

Prarodičovství a péče o rodinu

Mnoho starších osob poskytuje podporu svým rodinným příslušníkům a podporuje mezigenerační vztahy a solidaritu prostřednictvím prarodičovství a poskytování péče.

Obrázek 7

Změna v rodinné péči v letech 2007–2016

Zdroj: Souhrnné zprávy 2007 a 2022, tabulka 7a

Podobný posun byl zaznamenán i v případě péče o starší nebo zdravotně postižené příbuzné u mužů a žen ve věku 55 a vyšším: v 18 zemích došlo k poklesu podílu starších mužů poskytujících neformální péči, zatímco v 10 zemích došlo k nárůstu, zatímco v 21 zemích se podíl žen poskytujících péči zvýšil, zatímco v 7 zemích, pro které jsou údaje k dispozici, se snížil.

Prostředí příznivé pro stáří

Dostupnost budov, veřejných prostor a dopravy, blízkost zdravotních a sociálních služeb a sociálně inkluzivní komunity s příležitostmi k účasti a sociálním kontaktům jsou důležitými faktory aktivního a zdravého stárnutí. Vytváření prostředí příznivého pro stáří je podporováno prostřednictvím koncepce měst přívětivých ke stáří, kterou vypracovala Světová zdravotnická organizace s cílem zlepšit příležitosti pro aktivní stárnutí v místech, kde lidé žijí. V uplynulém desetiletí se k tomuto přístupu přihlásily stovky měst a obcí v celém regionu, které jsou podporovány sítěmi a programy aktivních měst přívětivých ke stáří mimo jiné v Kanadě, Belgii, Francii, Irsku, Norsku, Slovinsku, Španělsku, Spojeném království a Spojených státech amerických.

Index aktivního stárnutí (AAI)

Index aktivního stárnutí, vyvinutý EHK OSN, Evropskou komisí a Evropským centrem pro sociální politiku a výzkum, je praktickým nástrojem pro tvůrce politik, který pomáhá identifikovat oblasti, v nichž není plně využito potenciál starších lidí pro aktivní stárnutí. Měří úroveň, na které starší lidé žijí nezávislý život, účastní se placeného zaměstnání a společenských aktivit, jakož i jejich schopnost a prostředí, které jim umožňuje zůstat aktivní i ve vyšším věku. Několik zemí EHK OSN využilo index aktivního stárnutí k informování vládní politiky.

Lidská práva u starších osob

Zásada zajištění plného užívání všech lidských práv a základních svobod je základem plánu MIPAA. Vychází ze Zásad OSN pro seniory přijatých v roce 1991, které požadují nezávislost, účast, péči a seberealizaci a důstojnost.

Národní instituce pro lidská práva v celém regionu, stejně jako vlády a organizace občanské společnosti se stále více zabývají podporou a ochranou práv starších osob.

od uspokojování potřeb k naplňování práv

Ageismus

Důležitým milníkem při naplňování práv starších osob byl zákaz diskriminace na základě věku v právních předpisech. Mnoho zemí revidovalo a upravilo své právní předpisy tak, aby mezi zakázané důvody diskriminace zařadily i „věk“. Důležitým impulsem pro členské země Evropské unie v tomto ohledu byla směrnice Rady EU 2000/78/ES, která stanovila obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. V poslední době se pozornost věnuje také důležitosti řešení negativních postojů, předsudků a chování v boji proti ageismu.⁴

Přístup ke spravedlnosti

Uspokojení přístupu ke spravedlnosti v případě diskriminace na základě věku je výzvou. Mnoho starších osob nezná svá práva a neví, na koho se obrátit o pomoc v případě jejich porušení. Důležitou roli při kontrole dodržování právních předpisů v oblasti rovnosti a

zvyšování povědomí o této problematice hrají mimo jiné ombudsmeni. Například Norsko a Finsko zřídily v roce 2020, respektive 2021 nezávislého ombudsmana pro starší osoby, který bude prosazovat zájmy, řešit potřeby a zvyšovat povědomí o situaci starších lidí ve všech oblastech společnosti. Malta jmenovala nezávislého komisaře pro starší osoby. Česko zřídilo zvláštní pracovní skupinu pro ochranu práv starších osob.

Zneužívání starších osob

Zanedbávání, násilí a zneužívání starších osob ve všech jeho podobách⁵ jsou závažným porušováním lidských práv, ale často zůstávají neviditelné a nedostatečně hlášené. Bylo posíleno úsilí ke zvýšení povědomí o zneužívání starších osob, jeho prevenci a řešení. V zájmu ochrany starších osob zavedly země opatření na zvýšení informovanosti a školení, aby odhalily a zlepšily reakci na zneužívání starších osob. Obětem násilí jsou k dispozici horké linky a poradenské služby (například v Rakousku, Francii a Turecku). Některé země, včetně Finska, Švédska, Kanady (Quebec), Nizozemska a Spojených států amerických, přijaly v uplynulém desetiletí strategie a akční plány, jejichž cílem je účinněji předcházet zneužívání starších osob a řešit je.

Přístupnost

Pokrok ve vytváření přístupného prostředí, včetně digitálního prostředí, a v prosazování univerzálního designu v oblasti bydlení, veřejné dopravy a veřejných prostor byl podnícen Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením, která byla přijata v roce 2006 a od té doby ji ratifikovaly téměř všechny země EHK OSN. Mnoho zemí revidovalo nebo přijalo právní předpisy týkající se přístupnosti, což podněcuje rozvoj bezbariérového

prostředí, které je přínosem pro mnoho starších osob a zvyšuje jejich možnosti účasti a nezávislosti. Příkladem může být Národní akční plán pro univerzální design (2015–2019) v Norsku a program Přístupnost Plus (2018–2025) v Polsku.

Mimořádné situace

V letech 2001 až 2019 zasáhly mimořádné krize v regionu EHK OSN odhadem 130 milionů lidí – toto číslo se od roku 2020 výrazně zvýšilo v souvislosti s pandemií COVID-19 a ozbrojeným konfliktem na Ukrajině. Při mimořádných událostech, ať už přírodních nebo způsobených člověkem, jsou ohroženi zejména starší lidé. Ve strategiích snižování rizika katastrof a v reakcích na mimořádné události jsou však často opomíjeni. Zotavení z krizí na základě získaných zkušeností je zásadní. Po vlně veder ve Francii v roce 2003, kdy mnoho starších lidí zemřelo na dehydrataci, byl zaveden systém varování pro zdravotnické a sociální pracovníky v případě vysokých teplot a domovy pro seniory vypracovaly plány na zmírnění dopadu budoucích vln veder.⁶

COVID-19

Pandemie COVID-19 zdůraznila zásadní význam ochrany lidských práv v mimořádných situacích. Do popředí se dostaly již existující stereotypy a předsudky, ale také strukturální nedostatky v národních systémech zdravotní péče. Během pandemie byl některým starším osobám odepřen přístup ke zdravotním službám, byly fyzicky a sociálně izolovány, v některých případech jim byla odepřena svoboda pohybu a setkaly se s různými formami ageismu.⁷ S cílem poučit se z pandemie provedlo několik zemí, včetně Rakouska, Kanady, Francie a Litvy, studie, aby získaly zkušenosti z přijatých opatření a jejich dopadů na starší osoby.

Lidská práva u starších osob

Lidská práva platí pro všechny bez ohledu na věk. Obhájci lidských práv však poukázali na několik normativních mezer a mezer v

provádění v mezinárodním rámci lidských práv, kvůli nimž hrozí, že starší osoby budou při provádění, monitorování a podávání zpráv o zajišťování lidských práv opomíjeny. Potřeba účinnějších mechanismů ochrany lidských práv starších osob na mezinárodní úrovni je základem výzvy k přijetí Úmluvy o právech starších osob, kterou podporují obhájci lidských práv a organizace občanské společnosti v celém regionu.

Mezinárodní vývoj

V roce 2010 Valné shromáždění (VS) zřídilo otevřenou pracovní skupinu za účelem posílení ochrany lidských práv starších osob.

V roce 2013 Rada pro lidská práva (HRC) zřídila mandát nezávislého odborníka pro uplatňování všech lidských práv starších osob. Ve výročních tematických zprávách a zprávách o návštěvách v jednotlivých zemích upozorňuje nezávislý odborník Valné shromáždění, Radu pro lidská práva a zúčastněné strany na problémy v oblasti lidských práv, s nimiž se starší lidé setkávají.

V roce 2021 přijala Rada pro lidská práva rezoluci 48/3 o lidských právech starších osob se zaměřením na ageismus a diskriminaci na základě věku.

Důstojné stárnutí

Za posledních 20 let zavádění strategie MIPAA/RIS rostl zájem o zajištění podmínek umožňujících důstojné stárnutí.

Chudoba ve stáří

Přiměřený příjem ve vyšším věku a ochrana před chudobou jsou základními předpoklady pro uspokojení vlastních potřeb. Mnoho zemí proto doplňuje nízké důchody dalšími příspěvky, dotacemi na bydlení a základní zboží a služby. Příkladem je solidární příspěvek pro starší osoby zavedený v Portugalsku v roce 2006 za účelem boje proti chudobě ve stáří a systémy zaručeného minimálního příjmu nebo minimálního důchodu na Kypru (2014), Slovensku (2015) a v Itálii (2019).

Díky poměrně rozsáhlému pokrytí důchodovým systémem a sociální ochranou v celém regionu zůstalo riziko chudoby v posledních 20 letech stabilní a postihuje v průměru jednu z deseti starších osob. Vyšší riziko chudoby ve stáří u žen a převažující rozdíl v důchodech mezi muži a ženami však nadále vyvolávají obavy.

Stárnutí na místě dle vlastního výběru

Klíčovým trendem v průběhu času bylo umožnit starším lidem zůstat co nejdéle ve vlastním domově a vyhnout se tak potřebě ústavní péče nebo ji oddálit. V mnoha zemích se zvýšilo poskytování integrované zdravotní a sociální péče a podpory na komunitní úrovni a rozvoj domácích služeb.

Dostupné, věku přiměřené a bezbariérové bydlení je klíčem ke stáří v místě volby. Řada zemí proto poskytuje finanční podporu na úpravy domů a výstavbu nových, věku přiměřených bytů.

Pro osaměle žijící starší osoby nemusí být

stárnutí v místě jejich výběru vždy tou nejlepší volbou, pokud se sníží jejich funkční kapacita. Mezi alternativní způsoby bydlení, které splňují potřebu společnosti a podpory při každodenních činnostech, patří sdílené, podporované a vícegenerační bydlení, které podporuje několik zemí, například Rakousko, Belgie, Bělorusko, Německo, Francie a Lucembursko.

Potenciál technologie

Technologický rozvoj a digitalizace mohou podpořit nezávislý život ve stáří. Několik zemí investovalo do výzkumu a vývoje inteligentních technologií a zařízení pro asistované bydlení (Kanada, Estonsko, Švédsko, USA), aby se zlepšilo například (dálkové) monitorování zdravotního stavu, úpravy bydlení a virtuální péče. Digitální pakt pro seniory v Německu je příkladem spolupráce mezi různými úrovněmi státní správy, podniky, vědeckým výzkumem a občanskou společností s cílem zlepšit autonomii a sebeurčení ve vyšším věku.

Sociální izolace a osamělost

Starší osoby, zejména pokud žijí samy, jsou ohroženy sociální izolací a osamělostí. Výzkum v této oblasti přispěl k rostoucímu povědomí o škodlivých účincích na zdraví a blahobyt a o ztrátě autonomie. Mnoho zemí vyvinulo opatření proti osamělosti a izolaci.

Mezi příklady patří partnerství mezi více odvětvími a mobilizaci dobrovolníků, jako je tomu například ve francouzské síti MONALISA nebo v programech komunitních propojení ve Spojeném království⁸ a podobných iniciativách v Nizozemsku a Portugalsku. Tyto terénní sociální programy identifikují ohrožené starší osoby, poskytují jim společnost, příležitosti k sociální interakci

a podporu při každodenních činnostech.

Přístup ke zdravotním službám a zdravotní péči

Starší lidé mají často více zdravotních potíží a různé potřeby v oblasti zdraví a zdravotní péče. Prioritou zemí EHK OSN je rozšíření přístupu ke geriatrickým zdravotním a sociálním službám, aby se uspokojily potřeby rostoucího počtu starších osob ve městech i na venkově.

Pokroku při vytváření základů geriatrických zdravotních služeb bylo dosaženo v Arménii, Ázerbájdžánu, Bělorusku a Kazachstánu a stávající geriatrické služby se zlepšily například prostřednictvím nových předpisů, protokolů a příruček v Moldavské republice a Tádžikistánu a prostřednictvím dalšího odborného vzdělávání a školení v Ruské federaci a Tádžikistánu.

Přestože v některých oblastech je pokrok znatelný, zdravotnické systémy v několika zemích se v posledním desetiletí potýkaly s problémy při uspokojování rostoucí poptávky po službách.

Mezi lety 2010 a 2018 došlo ve 21 zemích EHK OSN k poklesu počtu osob ve věku 55 let a vyšším, které uvedly, že „nemají žádnou neuspokojenou potřebu lékařského a zubního vyšetření a ošetření“, zatímco v 11 zemích uvedlo více osob žádnou neuspokojenou potřebu ve srovnání s rokem 2010.⁹

Dlouhodobá péče

Existuje trend „deinstitucionalizace“ a „decentralizace“ služeb dlouhodobé péče, který upřednostňuje domácí a komunitní služby¹⁰. Úloha obcí jako poskytovatelů péče byla v poslední době posílena například v Albánii, Bulharsku a Estonsku. Stále větší důraz je kladen na lepší integraci zdravotních a sociálních služeb, podporu sdílení informací a meziodvětvové spolupráce mezi institucemi a poskytovateli služeb, přičemž nedávný pokrok

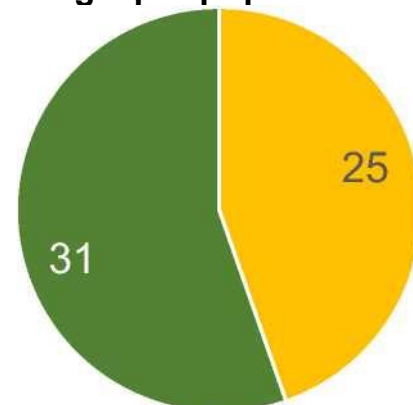
zaznamenalo Bělorusko, Bulharsko a Turecko, a podporu poskytování služeb multidisciplinárními týmy na základě integrovaných plánů péče zaměřených na člověka, například v Moldavské republice. Nizozemsko v roce 2015 reformovalo systém dlouhodobé péče s cílem posílit decentralizaci a deinstitucionalizaci. Slovinsko přijalo v roce 2021 komplexní zákon o dlouhodobé péči.

Demence

Odhaduje se, že demencí trpí přibližně 5 % lidí starších 65 let a 20 % lidí starších 80 let. Vzhledem k rostoucímu výskytu demence ve stárnoucích společnostech vypracovala přibližně třetina zemí EHK OSN strategie a akční plány v oblasti demence¹¹ s cílem zlepšit život lidí trpících demencí a jejich rodin.

Obrázek 8

Strategie pro případ demence

25 zemí vypracovalo strategii nebo plány pro boj s demencí

Zdroj: Národní hlášení v plánu MIPAA a Alzheimer Europe

Opatření se soustředila na prevenci, včasnou diagnózu, zvyšování povědomí, prostředí a komunity přívětivé k osobám s demencí, účast, autonomii, etickou léčbu, školení v oblasti péče o lidi s demencí a výzkum. Stejně jako v případě dlouhodobé péče se stále větší důraz klade na poskytování komunitní péče a podpory, například v Belgii, Estonsku, Německu a Švédsku.

Paliativní péče a důstojné umírání

Sebeurčení na konci života je základem

důstojnosti. To zahrnuje umožnit starším lidem činit informovaná rozhodnutí o konci života, například jejich zapojením do rozhodování o léčbě a podporou plánů pro konec života (například ve Finsku).

Aby mohli starší lidé prožít konec života důstojně, podniklo několik zemí kroky ke zvýšení dostupnosti paliativní a hospicové péče v institucích i doma. Opatření zahrnovala poskytování mobilních služeb a zlepšení výzkumu, vzdělávání, odborné přípravy a standardů péče. Například Švýcarsko vypracovalo v roce 2010 Národní strategii pro paliativní péči a Izrael v roce 2016 Národní program pro lidi v závěru života a pro paliativní péči. Několik zemí, včetně Kanady a Lucemburska, rovněž vypracovalo právní předpisy upravující eutanazii a regulovanou sebevraždu.

Kvalita služeb

Země kladou zvýšený důraz na zajištění vysoké kvality služeb a možnosti výběru mezi poskytovateli péče a zařízeními. Několik zemí definovalo standardy kvality a vyvinulo nástroje pro hodnocení kvality, včetně samokontroly (Finsko), průzkumů spokojenosti uživatelů (Dánsko), certifikátů kvality (Rakousko), licencí (Estonsko) a měření výsledků péče a externího hodnocení péče (Německo). Dánsko zřídilo Národní centrum pro důstojnou péči o seniory, které poskytuje školení pro pečovatelská oddělení, která nesplňují stanovená kritéria kvality.

Desetiletí zdravého stárnutí OSN (2021–2030)

V prosinci 2020 vyzvaly členské státy OSN k desetiletému společnému katalytickému úsilí o zlepšení života současných i budoucích generací starších lidí, jejich rodin a komunit.

Desetiletí zdravého stárnutí, kterou vede Světová zdravotnická organizace, podporuje opatření ve čtyřech oblastech:

- Změna našeho myšlení, cítění a jednání ve vztahu ke stáří a stárnutí;

- Zajištění toho, aby komunity podporovaly schopnosti starších lidí v oblastech, jako je práce, vzdělávání, bydlení, sociální ochrana, doprava a technologie;
  - Poskytování integrované péče a primárních zdravotních služeb, které reagují na potřeby starších lidí, a
  - Zajištění přístupu k dlouhodobé péči pro starší osoby, které ji potřebují.
-

Solidarita a rovnost mezi generacemi

Rodiny se v posledních 20 letech stále diverzifikují a mění se jejich formy a struktury. Počet rodin se zmenšuje a roste počet jednočlenných domácností, a to i u starších osob. To spolu s rostoucí účastí žen na trhu práce změnilo schopnost rodin poskytovat péči a osobní podporu svým členům.

Starší osoby přispívají rodinám finanční podporou a péčí o vnoučata, manžele a další postižené členy rodiny (kteří potřebují péči).

Poskytování péče v rodinách

Role rodinných pečovatelů může být fyzicky i psychicky náročná a představuje značné náklady v podobě ztráty výdělku, kariéry a nároků na důchod. Bez odpovídající podpory může neformální péče vystavit pečující osoby riziku chudoby, špatného zdravotního stavu a sociální izolace¹².

Mnoho žen a mužů ve věku od 50 do 60 let pečuje o starší rodiče a zároveň podporuje své vlastní děti tím, že se starají o svá vnoučata. Některé země, včetně Itálie a Portugalska, dosáhly pokroku v právním uznání činnosti neformálních pečovatelů a poskytování cílené podpory.

Podpůrná opatření

V posledních 20 letech byly uskutečněny významné investice do rozvoje domácí pomoci, služeb denní péče, odlehčovací a tísňové péče (například v Česku, Finsku, na Maltě, v Polsku a ve Spojených státech amerických). Opatření zaměřená na

podporu rodin při sladování pracovních a pečovatelských povinností v průběhu života zahrnují rostoucí dostupnost pružných pracovních úvazků a zvýšené nároky na dovolenou v několika zemích, včetně Rakouska, Česka, Německa, Francie a Norska. Například zákon o dovolené pro rodinné pečovatele (2015) v Německu a dovolená pro rodinnou solidaritu ve Francii opravňují pracující pečovatele k pracovnímu volnu za účelem poskytování krátkodobé nebo dlouhodobé péče blízkým příbuzným. Stejně důležité jsou i další formy podpory, jako jsou linky důvěry, informační portály pro pečující osoby, možnosti školení a vzájemné podpory a budování sítí (např. Finsko, Slovinsko, Švýcarsko, Spojené království).

Sociální ochrana neformálních pečovatelů

Pokroku bylo dosaženo také při posilování sociální ochrany rodinných pečovatelů v podobě příspěvků na péči (například v Kanadě, Česku, Irsku, na Slovensku, v Turecku a ve Spojeném království) a nároků na důchod za dobu péče (například v Rakousku, Německu a Lucembursku).

Podpora a ochrana rodinných pečovatelů bude i v budoucnu důležitou prioritou a je třeba se jí výslovně věnovat při vytváření systémů dlouhodobé péče. Pro snížení zátěže rodin neformální péčí jsou ve většině zemí zapotřebí další investice do sektoru formální péče.

Mezigenerační solidarita

Mezigenerační kontakty jsou považovány za účinnou prevenci ageistických postojů mezi

generacemi a posilují vzájemné porozumění a solidaritu. Země vyvinuly různá opatření na podporu mezigeneračních kontaktů, například prostřednictvím dobrovolnictví a iniciativ v oblasti mezigeneračního bydlení. Příkladem vládní podpory mezigeneračních kontaktů a solidarity je zřizování „vícegeneračních domů“ ve stovkách obcí v Německu.

Rovnost a rovné příležitosti

Vzhledem k tomu, že se společnosti nadále přizpůsobují stárnutí populace, a to i prostřednictvím reforem sociální ochrany a sociálního zabezpečení, jakož i systémů zdravotní a dlouhodobé péče, je důležité zajistit, aby rizika, náklady a přínosy byly spravedlivě rozděleny mezi generace, a to nyní i v budoucnosti.

Reformy musí zajistit rovnost a solidaritu mezi generacemi, snížení nerovnosti a ochranu lidských práv, což jsou hlavní pilíře dosažení souladu s demografickými změnami.

Program „Generace a gender“

Program Generace a gender, který v roce 2000 zahájila EHK OSN a který od roku 2009 koordinuje Nizozemský mezioborový demografický institut, přinesl důležité poznatky o životních drahách jednotlivců a rodinné dynamice. Několik zemí EHK OSN provádí průzkum Generace a gender od roku 2004 a využívá jeho výsledky k tvorbě nových politik.

Rovnost žen a mužů ve stárnoucích společnostech

Strategie MIPAA/RIS vyzvala všechny aktéry, aby posílili ekonomickou a sociální nezávislost žen a jejich rovnou účast na rozhodování a vedení, rovný podíl na ekonomice, sdílení odpovědnosti v rodině a rovný přístup k systémům sociální ochrany a sociálního zabezpečení. Za posledních 20 let země EHK OSN vyvinuly úsilí a dosáhly určitého pokroku na cestě k dosažení rovnosti žen a mužů.

Ženy v procesu rozhodování

Významného pokroku bylo dosaženo při zvyšování zastoupení žen v politickém rozhodování.

48 z 52 zemí EHK OSN, pro které jsou k dispozici údaje, zvýšilo v letech 2000–2020 podíl žen v parlamentu.¹³

Ženy ve vedoucích pozicích

Několik zemí, včetně Rakouska, Belgie, Francie, Německa, Itálie, Norska a Portugalska, zavedlo opatření, jako jsou minimální kvóty pro zvýšení podílu žen ve vedoucích pozicích, jako opatření ke snížení vertikální segregace žen a mužů na trhu práce.

Ve 26 z 30 zemí EHK OSN, pro které jsou k dispozici údaje, se podíl žen mezi vedoucími pracovníky mezi lety 2000 a 2020 zvýšil.¹⁴

Práce a péče

V mnoha zemích regionu bylo dosaženo pokroku v oblasti zvýšených investic do služeb péče o děti a seniory, nároků na rodičovskou a rodinnou dovolenou, příspěvků na péči, návratu do zaměstnání po delší dovolené a lepšího přístupu k pružné pracovní době.

Rovnoměrné rozdělení rodinných povinností

Některé země zavedly otcovskou a rodičovskou dovolenou, čímž podporují muže, aby se podíleli na rodinných povinnostech. Byly rovněž provedeny reformy, které mají zatraktivnit rodičovskou dovolenou pro muže, mimo jiné prostřednictvím lepších příspěvků na péči, které kompenzují úšlou mzdu. Podíl mužů na péči o rodinu se tam, kde jsou tato opatření zavedena, zvýšil, ale rovného podílu zatím dosaženo nebylo. Z výzkumu vyplývá, že ženy také o 33 % častěji než muži poskytují neformální péči a o 60 % častěji poskytují intenzivní péči¹⁵.

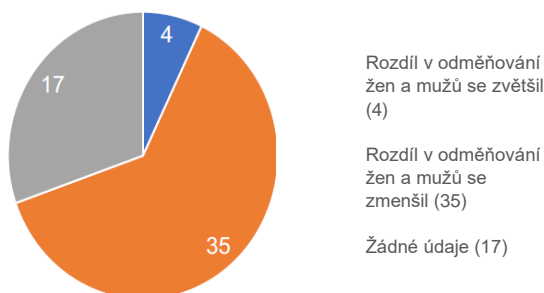
Přizpůsobení společnosti stárnutí populace musí zohledňovat genderové hledisko, aby se zajistilo, že ženy nebudou důsledky stárnutí populace neúměrně znevýhodněny. Pokud nebude vyvinuto další úsilí o změnu současných vzorců péče a práce, rostoucí poptávka po péči a trend deinstitucionalizace dlouhodobé péče budou mít nepřiměřený dopad na ženy, které převažují jak mezi poskytovateli, tak mezi příjemci péče.

Rozdíly v odměňování žen a mužů

Ve většině zemí, pro které jsou k dispozici údaje, se v posledních dvou desetiletích podařilo snížit rozdíly v hodinových mzdách

Obrázek 9
Rozdíly v odměňování žen a mužů v letech 2010–2020

35 z 39 zemí, pro které jsou k dispozici údaje, snížilo rozdíly v hodinovém odměňování žen a mužů

Zdroj: Statistická databáze EHK OSN

Ve 12 zemích EHK OSN, pro které byly k dispozici údaje za rok 2020, však ženy stále vydělávaly o více než 15 % méně než muži za hodinu. Několik zemí EHK OSN přijalo opatření k řešení tohoto problému, například prostřednictvím nařízení o vykazování rozdílů v odměňování žen a mužů zavedených ve Spojeném království v roce 2017 a zákona o rovnosti odměňování v Kanadě v roce 2018.

V průběhu života mají ženy nižší hodinové výdělky, práci na částečný úvazek a častější přerušení kariéry spojené s péčí, což vede k nižším průměrným důchodům než muži a vystavuje je vyššímu riziku chudoby ve stáří.

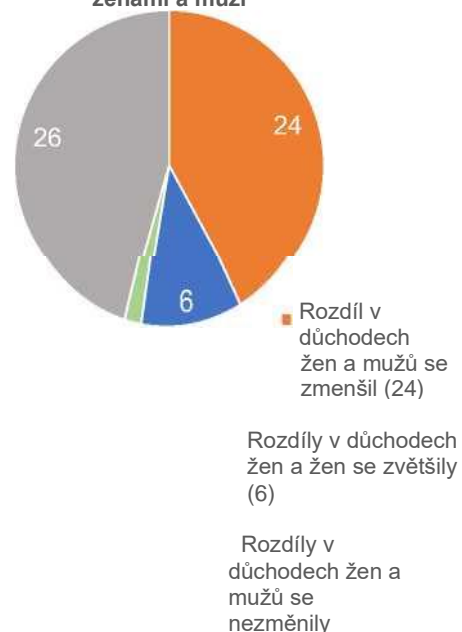
Rozdíl v důchodech žen a mužů

Mezi opatření ke snížení rozdílů v důchodech mezi muži a ženami patří kredity pro pečující osoby za období neplacené péče o rodinu. Většina zemí EHK OSN uznává dobu péče o malé děti při výpočtu důchodu a některé země, včetně Rakouska, Německa a Norska, poskytují důchodové kredity za jiné formy neplacené péče, včetně péče o starší osoby.

Více než třetina zemí EHK OSN dosáhla v průběhu času snížení rozdílů v důchodech žen a mužů.

Obrázek 10
Rozdíly v důchodech žen a mužů v letech 2010–2019

24 z 31 zemí, pro které jsou k dispozici údaje, snížilo mezi lety 2010 a 2019 rozdíly v důchodech mezi ženami a muži

Žádné údaje (26)

Zdroj: Průzkum EU SILC

Největšího snížení, o více než 10 procentních bodů, bylo dosaženo v Turecku, Řecku, Slovinsku a Dánsku.

Navzdory dosaženému pokroku byly v roce 2019 ve 22 z 31 zemí, pro které jsou k dispozici údaje, rozdíly v důchodech žen a mužů vyšší než 20 %.

Dosažení souladu s demografickými změnami

Výzvy, které demografické změny přinášejí, jsou značné, ale lze je řešit a dokonce je proměnit v příležitosti pro stárnoucí společnosti. Strategie MIPAA/RIS poskytuje dlouhodobý plán pro společenskou přípravu a adaptaci na rostoucí dlouhověkost a stárnutí populace a v uplynulých dvou desetiletích určovala opatření jednotlivých států.

Udržitelný rozvoj

Země EHK OSN stále více uznávají demografické změny jako klíčový faktor svého budoucího sociálního a hospodářského rozvoje. Albánie, Bělorusko, Kazachstán, Polsko, Moldavsko, Španělsko, Tádžikistán a Turecko to zohlednily ve svých národních strategiích udržitelného rozvoje. Demografické změny a jejich dopad na všechny oblasti společnosti je třeba zohlednit a řešit v národních a místních strategiích udržitelného rozvoje.

Udržitelné systémy sociálního zabezpečení

Zajištění dlouhodobé udržitelnosti důchodových systémů je jednou z priorit zemí EHK OSN. Výdaje na sociální zabezpečení představují velký a rostoucí podíl veřejných rozpočtů. Při navrhování důchodových reforem musí země pečlivě hledat rovnováhu mezi dosažením finanční udržitelnosti, přiměřeností důchodů pro současné i budoucí generace a rovností žen a mužů.

V reakci na demografické změny zvýšila většina zemí v regionu zákonem stanovený věk odchodu do důchodu, aby se zvýšila udržitelnost důchodových systémů a podpořila delší pracovní život. To zahrnovalo zvýšení věku odchodu do důchodu pro ženy, aby se postupně vyrovnal věku odchodu do

důchodu pro muže, a indexaci věku odchodu do důchodu podle střední délky života. Island a Norsko mají v současné době nejvyšší zákonem stanovený věk odchodu do důchodu v regionu, a to 67 let pro ženy i muže.

Od roku 2009 zvýšilo 30 zemí EHK OSN zákonem stanovený věk odchodu do důchodu. 25 zemí mělo v roce 2020 stejný zákonný věk odchodu do důchodu pro ženy a muže.¹⁶

Reformy důchodových systémů dále prodloužily požadované doby přispívání, omezily možnosti předčasného odchodu do důchodu, poskytly finanční pobídky pro delší pracovní dobu a zavedly pružné důchodové systémy, které podporují pozdější odchod z trhu práce.

Zajištění obživy ve stáří

Země zároveň provádějí reformy, které mají zmírnit chudobu ve stáří a zajistit bezpečnou obživu pro nejzranitelnější starší osoby, včetně starších žen.

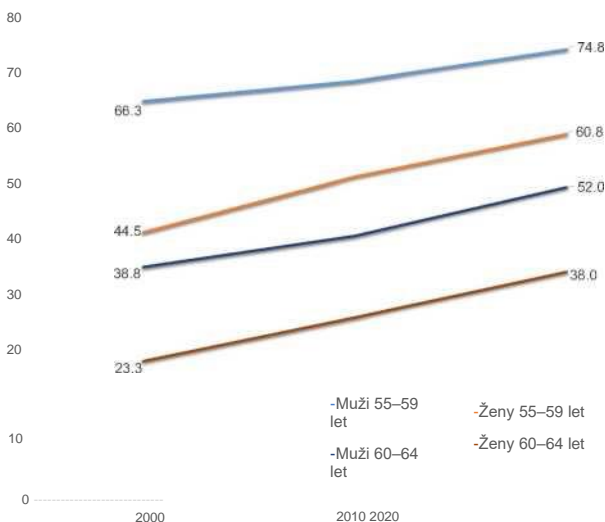
Výzvou zůstává zajištění přiměřenosti důchodů pro budoucí generace. V důchodových reformách existují potenciální kompromisy mezi udržitelností, mezigenerační solidaritou a rovností žen a mužů. Jedním z důsledků úprav provedených za účelem kontroly nákladů na důchody bude v dlouhodobém horizontu pokles veřejných důchodů. Ženy, které mají v průměru kratší pracovní kariéru a nižší výdělky a penzijní úspory, budou vystaveny

většímu riziku chudoby než muži. Rostoucí výskyt atypických pracovních smluv a samostatné výdělečné činnosti, včetně takzvané „gig-ekonomiky“, navíc snižuje důchodové zabezpečení, čímž je stále více pracovníků ohroženo nízkými nároky na důchod.

Delší pracovní život

V důsledku důchodových reforem a řady cílených politik zaměstnanosti se v posledních dvou desetiletích zvýšila účast mužů i žen starších 55 let na trhu práce.

Obrázek 11
Míra zaměstnanosti podle věkových skupin a pohlaví v letech 2000, 2010 a 2020 v regionu EHK OSN

Zdroj: Souhrnná zpráva EHK OSN 2022, tabulka 5

Průměrný věk odchodu z trhu práce se za posledních dvacet let zvýšil o 2,5 roku u mužů a o 3,1 roku u žen. Skutečný věk odchodu mužů z trhu práce se zvýšil z průměrných 60,6 let v roce 2000 na 63,1 let v roce 2020, zatímco u žen se zvýšil z 59,2 let v roce 2000 na 62,3 let v roce 2020.

Oceňování starších pracovníků

Navzdory tomuto pokroku se starší pracovníci v celém regionu stále potýkají s překážkami v zaměstnávání. Míra jejich

účasti na trhu práce je nižší než u mladších věkových skupin. To je částečně způsobeno převládajícím ageismem na trhu práce. Negativní postoje vůči starším pracovníkům snižují jejich šance na přijetí do zaměstnání.¹⁶ Několik zemí, včetně Rakouska, Belgie a Nizozemska, proto vyvinulo kampaně na zvýšení informovanosti a změnu postojů k pracovníkům starším 50 let. Opatření na zvýšení šancí starších osob na trhu práce zahrnovala přizpůsobenou podporu starších uchazečů o zaměstnání, včetně finančních pobídek pro zaměstnavatele, aby je zaměstnali (například na Slovensku), a opatření na usnadnění rehabilitace a návratu na trh práce po období nemoci nebo dovolené spojené s péčí. Mezi další opatření patří kampaně zaměřené na boj proti ageismu na trhu práce a na změnu přístupu ke starším pracovníkům. V Estonsku propagovala kampaň „Věk je hodnota“ hodnotu starších pracovníků mezi zaměstnavateli a staršími osobami prostřednictvím médií. Ve Spojeném království byl jmenován „podnikatelský šampion pro starší pracovníky“, který má zvýšit povědomí o této problematice.

Rozvoj dovedností

Pro rozvoj, udržování a zvyšování dovedností relevantních pro trh práce po celý pracovní život je klíčové neustálé vzdělávání a odborná příprava. Bulharsko, Estonsko a Rumunsko proto vypracovaly národní strategie celoživotního učení. Některé země, jako například Izrael, Moldavsko a Norsko, přizpůsobily možnosti celoživotního vzdělávání tak, aby zvýšily zaměstnatelnost a dovednosti starších pracovníků. Země v celém regionu zaznamenaly nárůst celoživotního vzdělávání u dospělé populace. V Estonsku, Francii a Lucembursku se účast výrazně zvýšila, a to o více než 10 procentních bodů.

Za posledních 20 let se účast na vzdělávání a odborné přípravě mezi obyvatelstvem v produktivním věku

(25–64 let) zvýšila v 18 z 21 zemí, pro které jsou k dispozici údaje.¹⁷

I přes tento nárůst počtu účastníků vzdělávání a odborné přípravy dospělých v průběhu času zůstává celkový počet účastníků nízký, v průměru 13 %. Během pandemie COVID-19 byl v řadě zemí zaznamenán pokles účasti na školení a vzdělávání. Důležitým politickým cílem zůstává změna postoje k celoživotnímu učení a rozvoji nových dovedností, usnadnění přístupu a podpora účasti.

Zdravotní a dlouhodobá péče

Vzhledem k rostoucímu podílu starších lidí jsou zdravotnické a pečovatelské systémy pod tlakem, aby dokázaly uspokojit rostoucí poptávku. V několika zemích byly vynaloženy značné investice na rozšíření poskytování služeb a vytvoření systémů dlouhodobé péče, které umožňují výběr mezi různými zařízeními a poskytovateli dlouhodobé péče. Hlavní úsilí bylo rovněž zaměřeno na zlepšení účinnosti správy, hospodárnosti, zavedení standardů kvality, integraci zdravotní a sociální péče, podporu mezisektorové spolupráce mezi různými institucemi a poskytovateli služeb a rozvoj geriatrických zdravotnických a pečovatelských pracovníků schopných reagovat na specifické potřeby starších osob.

Rozvoj nebo reforma systémů dlouhodobé péče a zajištění jejich finanční udržitelnosti zůstávají pro mnoho zemí v regionu prioritou. Německo, Lucembursko a nejnověji Slovinsko zavedly pojištění dlouhodobé péče, aby zajistily finanční udržitelnost a dostupnost služeb dlouhodobé péče.

Řešení potřeby dostatečné nabídky kvalifikovaných zdravotnických a pečovatelských pracovníků, aby bylo možné uspokojit rostoucí poptávku, je výzvou, kterou se země snaží řešit. Investice do zdravotnických a pečovatelských pracovníků zahrnují školení, finanční pobídky a zlepšení

pracovních podmínek, například v Belgii, Německu, Norsku a Švédsku.

Technologie a digitalizace

Digitalizace za posledních 20 let změnila svět práce a většinu oblastí společnosti. Technologický vývoj je pro stárnoucí společnost významným příslibem. Digitalizace může zvýšit účinnost správy a zlepšit výměnu informací a řízení znalostí. Technologický pokrok v průmyslu a administrativě může snížit potřebu pracovních sil při zachování vysoké produktivity, což může zmírnit očekávaný dopad úbytku pracovních sil ve stárnoucí společnosti.

K nezávislému, bezpečnému a chráněnému životu starších osob přispěl také technologický pokrok. Země podporují výzkum a vývoj úprav domova na inteligentní domov a asistenčních zařízení, jako jsou senzory a alarmy. Digitální technologie v oblasti informací a komunikace umožňují starším lidem, zejména těm s omezenou pohyblivostí, udržovat sociální kontakty a využívat služby, jako je telemedicína, online bankovníctví, zábava nebo nakupování.

Technologické inovace přizpůsobené vyvíjejícím se potřebám stárnoucí společnosti vytvářejí ekonomické příležitosti prostřednictvím nových trhů ve „stříbrné ekonomice“ a příležitostí pro zvýšení účinnosti správy a poskytování zdravotnických a pečovatelských služeb. Mnoho zemí zvýšilo úsilí o rozvoj digitálních dovedností a gramotnosti pracovníků ve zdravotnictví a péči i starších osob, aby mohli tyto inovace plně využívat.

Regionální konference EHK OSN o problematice stárnutí

2002 – Madrid

Členské státy OSN přijaly **Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí (MIPAA)** na druhém světovém shromáždění o problematice stárnutí v Madridu v dubnu 2002.

2002 – Berlín

V návaznosti na přijetí plánu MIPAA svolaly členské státy EHK OSN ve dnech 11.–13. září 2002 do Berlína ministerskou konferenci o problematice stárnutí, kterou hostila německá vláda. V rámci prohlášení ministrů „**Společnost pro všechny věkové kategorie v EHK OSN**“ přijaly státy **regionální prováděcí strategii k Madridskému mezinárodnímu akčnímu plánu pro problematiku stárnutí (MIPAA/RIS)**.

2007 – Leon

První cyklus přezkumu a hodnocení strategie MIPAA/RIS byl ukončen ministerskou konferencí o problematice stárnutí v Leonu ve dnech 6.–8. listopadu 2007, kterou hostila španělská vláda. Členské státy EHK OSN přijaly prohlášení ministrů „**Společnost pro všechny věkové kategorie: Výzvy a příležitosti**“.

2012 – Vídeň

Druhý cyklus přezkumu a hodnocení strategie MIPAA/RIS byl ukončen ministerskou konferencí o problematice stárnutí ve Vídni ve dnech 19.–20. září 2012, kterou hostila rakouská vláda. Členské státy EHK OSN přijaly prohlášení ministrů „**Zajištění společnosti pro všechny věkové kategorie: podpora kvality života a aktivního stárnutí**“.

2017 – Lisabon

Třetí cyklus přezkumu a hodnocení strategie MIPAA/RIS byl zakončen ministerskou konferencí o problematice stárnutí, kterou ve dnech 21.–22. září 2017 hostila portugalská vláda v Lisabonu. Členské státy EHK OSN přijaly prohlášení ministrů „**Udržitelná společnost pro všechny věkové kategorie: využití potenciálu delšího života**“.

2022 – Řím

Čtvrtý cyklus přezkumu a hodnocení strategie MIPAA/RIS uzavírá ministerská konference o problematice stárnutí, kterou ve dnech 16.–17. června 2022 v Římě pořádá italská vláda na téma „**Udržitelný svět pro všechny věkové kategorie: společně pro solidaritu a rovné příležitosti po celý život**“.

Z Berlína do Říma – 20 let regionální spolupráce

Plán MIPAA stanovil, že klíčem k jeho úspěchu ve zlepšování kvality života starších osob je systematická kontrola jeho provádění. Na pěti ministerských konferencích o problematice stárnutí, které se konaly od Berlína 2002 do Říma 2022, se sešly členské státy EHK OSN, občanská společnost, výzkumní pracovníci a mezinárodní organizace, aby zhodnotily dosažený pokrok a stanovily priority pro další postup. Následná prohlášení ministrů přijatá v Berlíně, Leonu, Vídni a Lisabonu potvrdila politický závazek ke strategii MIPAA/RIS a zabývala se nově vznikajícími problémy.

Stálá pracovní skupina EHK OSN pro problematiku stárnutí poskytuje institucionální rámec pro regionální mezivládní spolupráci v oblasti stárnutí. Poskytuje platformu pro výměnu zkušeností a společný pokrok směrem ke společnosti pro všechny věkové kategorie.

Stálá pracovní skupina pro problematiku stárnutí je složena z národních kontaktních míst pro stárnutí určených členskými státy. Zástupci občanské společnosti, mezinárodních organizací a vědeckého výzkumu se jako pozorovatelé účastní výročních zasedání v Ženevě, kde hodnotí úspěchy a vývoj v uplynulém roce a stanovuje program práce na rok následující.

Byla založena v roce 2008 jako *ad hoc* pracovní skupina a v roce 2020 ji Hospodářská a sociální rada OSN povýšila na *stálou* pracovní skupinu. Tato změna statusu potvrzuje dlouhodobý význam problematiky stárnutí populace pro země v regionu

a hodnotu mnohostranné spolupráce v této oblasti.

Stálá pracovní skupina pro problematiku stárnutí:

- podporuje mezinárodní spolupráci, výměnu zkušeností a politickou diskusi o problematice stárnutí a mezigeneračních vztazích s ohledem na situaci a různé potřeby jednotlivých zemí;
- vypracovává pokyny a politická doporučení pro vlády v otázkách stárnutí populace;
- podporuje monitorovací činnosti strategie MIPAA/RIS a koordinuje pětiletý přezkum a hodnocení provádění strategie MIPAA/RIS;
- poskytuje poradenské služby v oblasti politiky zaměřené na poptávku a další činnosti v oblasti budování kapacit;
- zvyšuje povědomí o stárnutí populace a jeho důsledcích v celém regionu EHK OSN;
- vytváří synergie se souvisejícími politickými programy a usnadňuje spolupráci v rámci EHK OSN i mimo ni.

Mezi její klíčové produkty patří série přehledů politik ohledně stárnutí („Policy Briefs on Ageing“), cestovní mapy a pokyny pro začleňování problematiky stárnutí, každoroční semináře o politice pro hlubší výměnu názorů a vzájemné učení a index aktivního stárnutí na podporu monitorování.

Přehledy politik EHK OSN ohledně stárnutí

1	2009	Začleňování problematiky stárnutí
2	2009	Rovnost žen a mužů, práce a stáří
3	2009	Starší osoby jako spotřebitelé
4	2009	Integrace a zapojení starších osob do společnosti
5	2010	Celoživotní vzdělávání
6	2010	Podpora zdraví a prevence nemocí
7	2010	Směrem ke komunitní strategii dlouhodobé péče
8	2010	Podpora mezigenerační solidarity
9	2011	Zaměstnání přívětivé k věku: politiky a postupy
10	2011	Využití potenciálu dobrovolnictví
11	2011	Spolupráce v oblasti politik stárnutí v regionu EHK OSN
12	2012	Představy o starších osobách
13	2012	Aktivní stárnutí
14	2013	Zneužívání starších osob
15	2015	Inovativní a posilující strategie péče
16	2015	Důstojnost a nediskriminace osob s demencí
17	2016	Migrace a vyšší věk
18	2017	Starší osoby ve venkovských a odlehlých oblastech
19	2017	Využití potenciálu delšího života
20	2018	Inovativní sociální služby a podpůrná opatření pro nezávislý život ve stáří
21	2019	Boj proti ageismu ve světě práce
22	2019	Náročná role neformálních pečovatелů
23	2020	Rovnost žen a mužů ve stárnoucích společnostech
24	2020	Stárnutí v udržitelných a inteligentních městech
25	2020	Starší osoby v mimořádných situacích
26	2021	Stárnutí v digitální éře
27	2022	Stárnutí jako hlavní téma – přehodnocení

Výhled do budoucna

Za posledních 20 let zavádění strategie MIPAA/RIS bylo dosaženo významného pokroku v oblasti přizpůsobování společnosti demografickým změnám. V celém regionu se zvýšilo povědomí o potřebách a právech starších osob a pozornost věnovaná těmto otázkám, zintenzivnil se meziodvětvový dialog a spolupráce s cílem umožnit každému člověku důstojné stárnutí.

Politiky týkající se stárnutí se staly základním prvkem vládní politiky v celém regionu, a to na základě lepší dostupnosti údajů a výzkumu a aktivní účasti mnoha zúčastněných stran, včetně občanské společnosti a starších osob.

Ještě však zbývá mnoho práce. S ohledem na prohlubující se dopady stárnutí populace je důležité včas plánovat a přijímat opatření ve všech odvětvích.

Dobré iniciativy a politiky by se měly rozšiřovat a kopírovat, aby se pokrok, z něhož zatím těží jen někteří, stal skutečností pro všechny. Je třeba zajistit rovný přístup ke službám v celém regionu, v městských i venkovských oblastech, a nenechat nikoho pozadu bez ohledu na to, kde lidé žijí, a bez ohledu na jejich osobní charakteristiky.

Během čtyř cyklů přezkumu a hodnocení provádění strategie MIPAA/RIS byla a zůstává hlavním problémem udržitelnost systémů sociálního zabezpečení, zdravotnictví a péče a jejich schopnost uspokojit rostoucí poptávku. Rostoucím potřebám dlouhodobé péče byla věnována zvláštní pozornost, neboť podíl starších osob ve věku 80 let a vyšším v celém regionu stále roste.

Rozvoj dovedností, technologický pokrok, delší pracovní život a mezigenerační rovnost a solidarita jsou hlavními pilíři společenského přizpůsobení demografickým změnám. Je třeba vyvinout rozhodnější a koordinovanější úsilí, aby se plně využil potenciál dlouhověkosti a promítl se do prodloužení účasti na trhu práce a ve společenském a občanském životě.

Preventivní opatření a podpora zdraví v průběhu celého života, jakož i vytváření prostředí příznivého pro starší lidi, umožňují starším lidem zůstat déle zdraví, aktivně se podílet na životě společnosti různými způsoby a žít nezávisle v místě, které si sami zvolí. Další pokrok v těchto oblastech musí být podpořen ochranou všech lidských práv a základních svobod, podporou rovnosti žen a mužů a důrazem na rovnost a solidaritu mezi generacemi a mezi nimi.

Dvacetiletý milník provádění strategie MIPAA/RIS se slaví v době, kdy se v regionu objevují velké problémy. Změna klimatu, pandemie COVID-19, ozbrojené konflikty a jejich dalekosáhlé hospodářské, humanitární a sociální důsledky představují pro veřejnou politiku v nadcházejících letech významné výzvy. V této nejisté době je důležité nenechat nikoho pozadu. Vytvoření společnosti pro všechny věkové kategorie vyžaduje holistický politický přístup, který zahrnuje všechny generace. Jde o to spojit síly za účelem dosažení rovných příležitostí a solidarity napříč životem a vybudovat společnost, v níž se všem, mladým i starým, současným i budoucím generacím, bude dařit a budou moci důstojně stárnout.

Poznámky na závěr

- ¹ Mezi země, které vypracovaly národní strategie nebo akční plány v oblasti stárnutí, patří Albánie, Arménie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Kazachstán, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Monako, Severní Makedonie, Německo, Norsko, Polsko, Moldavsko, Rumunsko, Ruská federace, Srbsko, Slovensko, Slovinsko, Spojené státy, Španělsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina, Velká Británie.
- ² Podrobné informace naleznete v pokynech EHK OSN „Smysluplná účast starších osob a občanské společnosti na tvorbě politik: navrhování procesu zapojení a účasti zúčastněných stran“. K dispozici na adrese www.unece.org/mainstreaming-ageing.
- ³ Údaje uvedené v této části jsou převzaty ze souhrnných zpráv EHK OSN za roky 2017 a 2022, které jsou k dispozici na adrese <https://unece.org/population/ageing/review-and-appraisal>. Viz zejména tabulka 7a „Dobrovolnictví a politická účast“ a tabulka 7b „Poskytování neformální péče“.
- ⁴ Viz „Globální zpráva o ageismu“. Světová zdravotnická organizace, 2015, a související zdroje na adrese <https://www.who.int/publications/item/9789240016866>.
- ⁵ Viz přehled politik EHK OSN o stárnutí č. 14 „Zneužívání starších osob“. K dispozici na adrese <https://unece.org/policy-briefs>.
- ⁶ Podrobnější diskuse je uvedena v politickém přehledu EHK OSN č. 25 „Starší osoby v mimořádných situacích“. K dispozici na <https://unece.org/policy-briefs>.
- ⁷ Viz „Přehled politik: Dopad pandemie COVID-19 a starší lidé“, květen 2020. K dispozici na adrese <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-impact-covid-19-older-persons>.
- ⁸ Podrobnější informace naleznete v přehledech politik EHK OSN o problematice stárnutí č. 22 a 23. K dispozici na adrese <https://unece.org/policy-briefs>.
- ⁹ Viz tabulka 8a „Přístup ke zdravotním službám“ v souhrnné zprávě 2022.
- ¹⁰ Podrobnější informace naleznete v přehledech politik EHK OSN o problematice stárnutí č. 7 „Směrem k dlouhodobé péči v komunitě“ (2010) a č. 15 „Inovativní a posilující strategie péče“ (2015). K dispozici na adrese <https://unece.org/policy-briefs>.
- ¹¹ Mezi země, které od roku 2002 vypracovaly národní strategie a plány týkající se demence, patří Belgie, Česko, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Kanada, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Spojené státy americké, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko.
- ¹² Podrobnější informace naleznete v přehledech politik EHK OSN o problematice stárnutí č. 22. K dispozici na adrese <https://unece.org/policy-briefs>.
- ¹³ Zdroj dat: Statistická databáze EHK OSN
- ¹⁴ Zdroj dat: Statistická databáze EHK OSN
- ¹⁵ Verbakel E., Tamlagsrónning, S., Winstone, L., Fjær, E.L., Eikemo, T.A. (2017), Informal care in Europe: findings from the European Social Survey (2014) special module on the social determinants of health (Neformální péče v Evropě: zjištění ze zvláštního modulu o sociálních determinantech zdraví), *European Journal of Public Health*, č. 27, Issue suppl_1, s. 90–95. Podrobnější informace naleznete v přehledu politik EHK OSN o problematice stárnutí č. 22 s názvem „Náročná role neformálních pečovatелů“.
- ¹⁶ Viz tabulka 7 v souhrnné zprávě EHK OSN za rok 2017 a tabulka 4 v souhrnných zprávách EHK OSN za roky 2017 a 2022. K dispozici na adrese <https://unece.org/population/ageing/review-and-appraisal>.
- ¹⁷ Podrobná diskuse je uvedena v přehledu politik EHK OSN o problematice stárnutí č. 21 s názvem „Boj proti ageismu ve světě práce“. K dispozici na adrese <https://unece.org/policy-briefs>.
- ¹⁸ Zdroj dat: Statistická databáze EHK OSN